

THE JOHN PAUL II
CATHOLIC
UNIVERSITY
OF LUBLIN

KUL 1918

**Gebruik van Poolse realia
en cultuurgebonden
termen in Albrecht
Rodenbachs *Studenten
van Warschau* (1879)**

Dr hab. Marcin Polkowski, prof. KUL

Albrecht Rodenbach (1856-1880)

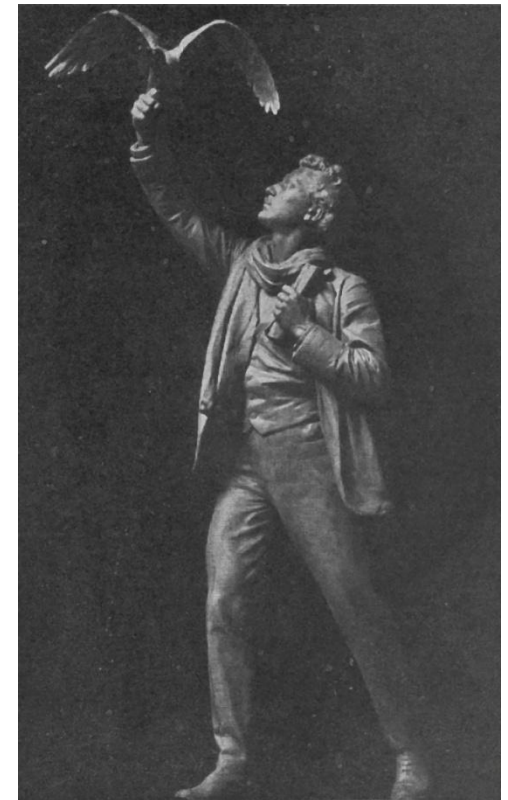
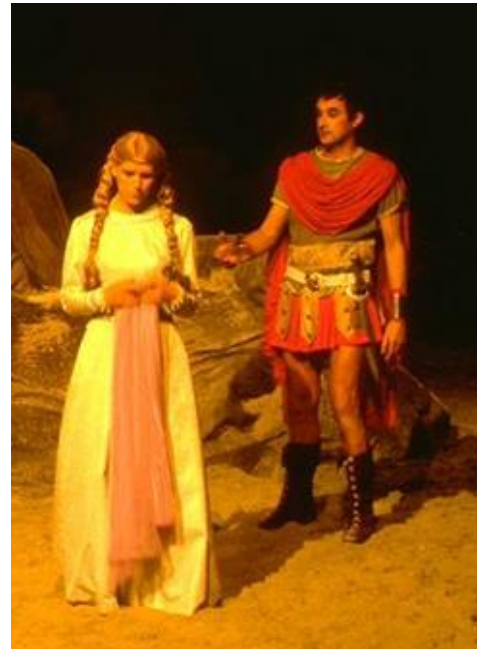

Klein Seminarie Roeselare, 28 juli 1875 – de “Grote Storinge”

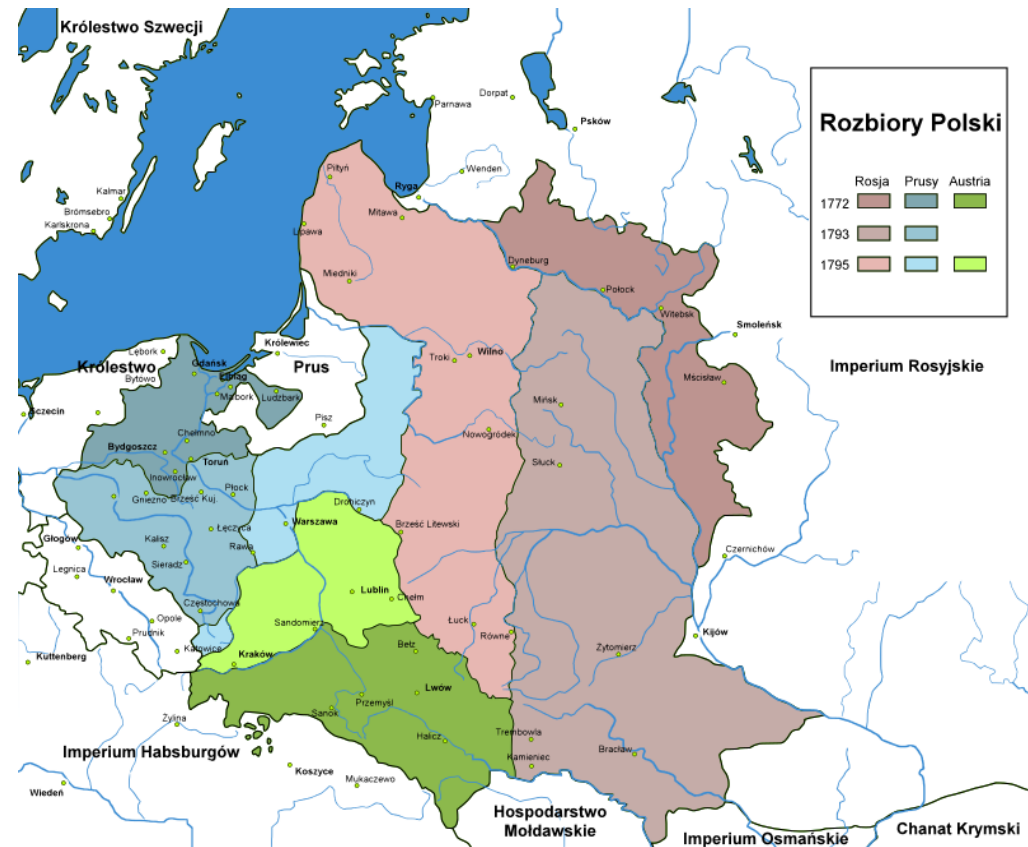
Rodenbachs schrijverschap

- aangemoedigd door de priesters Gustaaf Flamen en Hugo Verriest;
- studietijd in Leuven (vanaf 1876 tot zijn dood in 1880);
- flamingant studentenactivisme (blauwvoeterij).
- belangrijke Vlaamse cultuurteksten: *Klokke Roeland*, *Het lied der Vlaamse zonen*.
- Toneelstukken: met name *Gudrun* (postuum, 1882).
- overleed 140 jaar geleden.

Revolutie van 1905 – 1905-1907

**Rechts: delingen
van het Gemenebest Polen-Litouwen
(tot 1795) (wikipedia)**

Albrecht Rodenbachs *Studenten van Warschau. Poolsche tafereelen*. Interpretatieproblemen

- “Grote Storinge” of Januariopstand? Roeselare/Vlaanderen of Warschau/Polen?

- Stand van onderzoek:

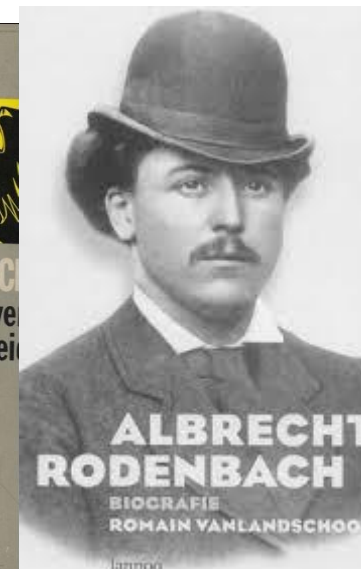
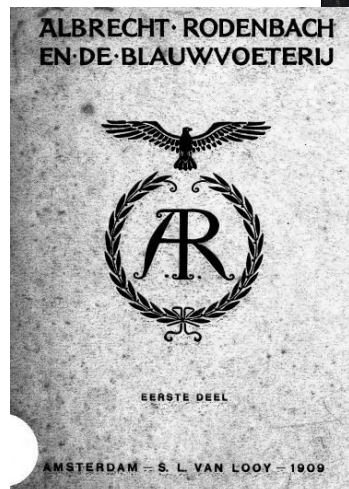
- Ferdinand Rodenbach (1909)
- Frank Baur (1960)
- Ingrid van de Wijer (1980)
- Jerzy Koch (1992)
- Romain Vanlandschoot (2002)

en/of

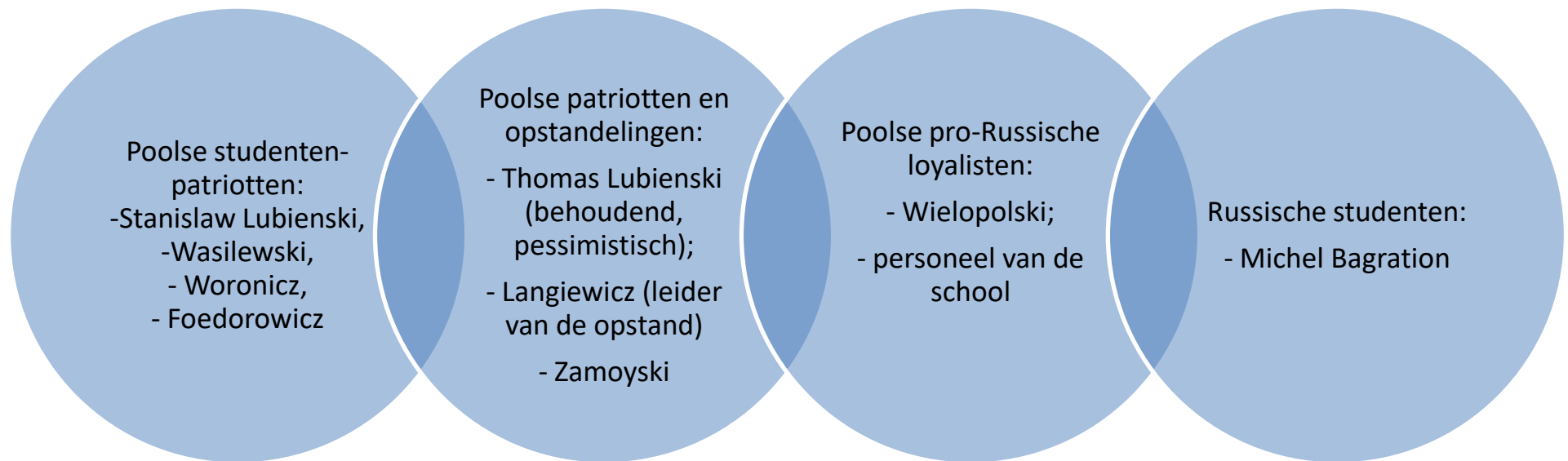

?

Inhoud van de *Studenten van Warschau*: plot en thematiek

- **Dramatis personae**

“Het gesticht” (de school) en thuis bij de Lubienski’s – historische achtergrond

- “Boże coś Polskę!”
- ronselen van Poolse jonge mannen als soldaten voor het Russisch leger
- Thomas Lubienski:
“Ja Polenland moet hopen, gedurig hopen, spijs alles hopen. – *Droevig in zijn eigen: Doch wij hoopten ook in 1831*” (299).

- Tomasz Łubieński (1784-1870)

- Marian Langiewicz (1827-1887)

Poolse liederen

- *Boże coś Polskę* (in vertaling: “God, die Polen bewaard heeft...”), tekst Alojzy Feliński, muziek Jan Nepomucen Piotr Kaszewski (1816, met aanpassingen en wijzigingen tot de dag van vandaag gezongen).
- “Z dymem pożarów” (eerste twee regels in vertaling: “Met de rook van branden, met het dampende bloed van onze broeders, stijgt deze kreet naar u, mijn Heer”). Verwijst naar het gedicht *Z dymem pożarów*, geschreven door dichter Kornel Ujejski (1847) bij de melodie van de piano- of orgelcompositie *Chorał* van Józef Nikorowicz.
- *Liedeken van den roere*- mogelijk geïnspireerd door (?) *Hej strzelcy wraz* (Hé, schutters allemaal) van Władysław Ludwik Anczyc (1823-1883)

Illustratie van Jan Styka bij Ujejski's *Z dymem pożarów* (deel van een cyclus, Nationale Bibliotheek van Polen)

Rodenbachs Poolse liederen (I)

<i>Boże coś Polskę</i> , tekst A. Feliński (1815-), refrein gewijzigd	Rodenbachs vertaling
Boże, coś Polskę przez tak liczne wieki Otaczał blaskiem potęg i chwały, Coś ją osłaniał tarczą swej opieki Od nieszczęść, które przygnębić ją miały, Przed Twe ołtarze zanosim błaganie: Ojczyznę wolną racz nam zwrócić, Panie!* *zoals in Rodenbachs tekst, het refrein wordt hier weergegeven zoals gezongen in de jaren vóór 1918, 1939-1945 en vóór 1989 ("Heer, geef ons het vrije vaderland terug").	Heer God, gij die door eeuwenvoudige tijden ons land in macht en glorie liet verblijden en schuttet met uw vaderliken schild, bezie hoe 't heden voor uw voeten trilt! Heer God, wij storten voor uw altaar neder: geef ons ons land en onze vrijheid weder. Boze cos Polske!

Rodenbachs Poolse liederen (II)

<i>Hej strzelcy wraz, W.L. Anczyc, eerste en derde strofe</i>	<i>Rodenbachs Liedeken van de roere</i>
Hej strzelcy wraz, nad nami orzeł biały, A przeciw nam śmiertelny stoi wróg. Wnet z naszych strzelb piorunne zagrzmia strzały, A lotem kul kieruje Zbawca Bóg. [...] Hej bacność! Cel i w łeb lub serce pal! Hej trąb, hej trąb! Strzelecką trąbką w dal! A kłuj, a rąb! I w łeb lub serce pal! [...] Do Azji precz tyranie, tam siej mordy, Tam ziemia twa, tam panuj, tam twa śmierć; Tu Polska jest, tu zginiesz i twe hordy, Lud naród w pień wymorduj, wysiecz, zgnieć. O Boże nasz, o Matko z Jasnej Góry, Wysłuchaj nas, niech korna łza i żal Przebłaga Cię, niewoli zerwij sznury, Hej, bacność! Cel i w łeb lub serce pal! Hej trąb itd.	Blijde scheuten, jagerslusten, gij ontsteekt mijn jong gedacht: 'k zie ons allen, Poolse jagers, met ons roeren op de wacht. Rond ons diepen heilige bossen, hoornen schallen, trommels slaan, krieland naderen grijze scharen... 'Schoudert het geweer. - Legt aan!' Trarah, trarah... Pif paf! 't rookt in de sperren, domende verten weêrzuchten 't geschot. Pif paf! antwoordt het herte. O romantisch Knapengenoet.

“Een istba in de bossen van Czenstochowa”

Boven: Stanisław Witkiewicz, *De gewonde opstandeling*;
Rechts: Tadeusz Ajdukiewicz, *Legerkamp
van de opstandelingen in het bos*

De veldslag

Boven: Artur Grottger, *Polonia* (gravurenreeks), *De veldslag*,
Rechts: Michał Elwiro Andriolli, *Veldslag van de opstand*.

Realia en cultuurgebonden termen

- geografische realia
- etnografische realia
- sociaal-politieke realia

Gebaseerd op de indeling van Sergej Vlahov en Sider Florin (Florin 1993).

Geografische realia

Geografische realia (toponiemen)
1. “Czenstochowa” (Pools: Częstochowa) 2. “Iasna Gora” (Pools: Jasna Góra) 3. “Lithuanie” (Pools: Litwa; Nederlands: Litouwen, vanuit Lat. Lithuania; Frans: Lithuanie (gangbare spelling in de 19^e eeuw)) 4. “Praga” (stadsdeel van Warschau) 5. “Polenland” 6. “Warschau” (Pools: Warszawa) 7. “Wisla” (Pools: Wisła)
8. „steppe” (Pools: step)

Etnografische realia

Antroponiemen	
1. “Adamowicz” 2. “Amatowski” 3. “Bronislaw” 4. “Foedorowicz” (Pools: Fedorowicz) 5. “Iwan” (geen Pools, wel Oostslavisch antroponiem) 6. “Langiewicz” 7. “Lubienski” (Pools: Łubieński?) 8. “Maiewski” (Pools: Majewski) 9. “Narbut” (Pools: uiteenlopende spelling, ook Narbutt) 10. “Obniski” 11. “Pogorzelski” 12. “Rudawski” 13. “Sobieski”	14. “Soltyk” (Pools: Sołtyk) 15. “Stanislaw” 16. “Stiepan” (geen Pools, wel Oostslavisch antroponiem) 17. “Terzki” (Pools: Terski) 18. “Twardowski” 19. “Wasil” (geen Pools, wel Oostslavisch antroponiem) 20. “Wielopolski” 21. “Woronicz” 22. “Zamoyski”
Termen met betrekking tot het dagelijks leven	
1. „istba” (Pools: izba)	

Sociaal-politieke realia

Kunst en cultuur	Instellingen	Cultuurhistorische begrippen	Religieuze cultuur
1. „Boże coś Polskę” (letterlijk citaat) 2. <i>Boże coś Polskę</i> (lied van Alojzy Feliński) 3. „Z dymem pożarów” (letterlijk citaat en verwijzing naar gedicht van Kornel Ujejski) 4. <i>Het liedeken van den roere</i> (mogelijke allusie naar Władysław Ludwik Anczyc, <i>Hej strzelcy wraz</i>).	1. “<i>Vaderlandse gazette</i>” (een krant) – <i>Dziennik narodowy</i> 2. “Vaderlandse club te Warschau” (een patriottische organisatie) – “Klub patriotyczny”; Poolse organisatie, maar tijdens de Novemberopstand (1830-1831)	1. “maaier” (leenvertaling van het Pools z.n. kosynier) – “zeisdrager” 2. “het jaar 1831” (omschrijving voor de Novemberopstand van 1831)	1. „Heilige Berg”: heiligdom van Jasna Góra. 2. “Onze Vrouw van Czenstochowa, koningin van Polen, aartshertogin van Lithuanie”

“Maaier” – “kosynier”

-leenvertaling (Grit 2010)

ww. kosić (maaien), z.nw. kosa (zeis)

stam kos- + suffix -ynier

ww. maaien

werkwoordstam maai- + suffix -er

Poolse kosynierzy (zeisdragers, “maaiers”)
van de Januariopstand

(Bron: Nationale Bibliotheek, Warschau)

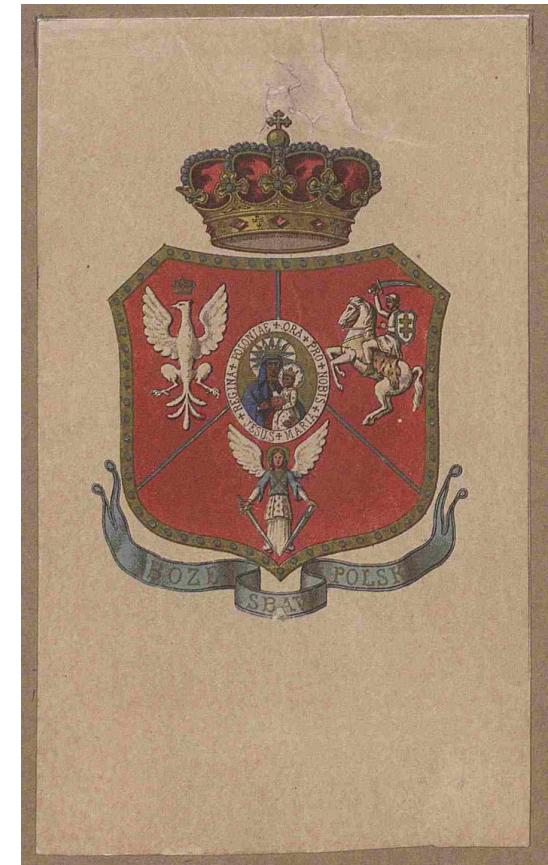
“Koningin van Polen” – de Mariaverering

Wapenschild met de wapens van Polen, Litouwen en Wit-Rusland; in het midden het beeld van de icoon van Maria uit het heiligdom Jasna Góra:

Opschrift: *Regina Poloniae ora pro nobis*

Gravure met een gebed van Pius IX voor Polen, 31 augustus 1863

(bron: Nationale Bibliotheek van Polen)

Dank u voor uw aandacht

Selecte bibliografie

Florin, S. (1993). "Realia in translation". In P. Zlateva, & A. Lefevere, *Translation as Social Action: Russian and Bulgarian Perspectives* (pp. 122-128). London: Routledge.

Grit Diederik, "De vertaling van realia." *Filter* 4:4 (1997), p. 42-48. Zie ook: Naaijken, Ton, Cees Koster, Henri Bloemen en Caroline Meijer (red.). *Denken over vertalen. Tekstboek vertaalwetenschap*. Nijmegen: Van Tilt, 2010, p. 189-196. Online op <https://vertaalverhaal.nl/project/de-vertaling-van-realial/>.

Koch, Jerzy (1992). "'Vooruit naar Krakau!' Multatuli's Poolse plannen". *Hollands Maandblad* 530-541, 28-34.

Rodenbach, Albrecht (1960). *Verzamelde werken; eeuwfeest-uitgave, 1856-1956* (ed. Frank Baur). Tielt; Den Haag: Lannoo. Deel 3. *Gudrun en dramatische fragmenten; met glossarium en aantekeningen*.

Vanlandschoot, Romain (2002). *Albrecht Rodenbach: biografie*. Tielt: Lannoo.

Wijer, Ingrid van de (1980). "Albrecht Rodenbachs 'Studenten van Warschau' (1879): niet iedere gelijkenis met bestaande personen en toestanden is louter toevallig. *Wetenschappelijke tijdingen* 39, 4 (okt-dec), 205-226.